

Això almenys és segur que no pot ser, car es tracta d'un -s del germànic pre-dialectal, que no alterna amb *t* i menys en pot ser evolució fonètica. Sens dubte hi ha motius geogràfics per creure-ho germànic, car no solament es troba en Plini sinó en alguns dels vells glossaris llatino-germànics analitzats per Kluge (*ARom.*), i pertot es parla de la *Germania Inferior* (Whatmough, p. 143). Gamillscheg esmenta entre aquestes una llatinització *GANTUS* (de la qual parteix), però de fet el que documenta Plini és la forma *GANTA*, explicat (només aproximadament, sens dubte) com una «petita oca blanca»; Gamillscheg (*Rom. Germ.* I, p. 184) el situa en companyia dels germanismes afins: fr. *leurre* 'enze, cimbell', i *agró*; i postula com a ètimon *GANTUS*, parent de l'ags. *ganot* 'cert ocell marí' a-al. ant. *ganazzo* 'oca mascle' («gänserich»).

De tota manera, potser hi ha força motiu per dubtar del caràcter germànic de tot això, vist que aquesta arrel de noms d'aus es presenta en germànic amb -NS general: a-al. ant. i mod. *gans*, ags. *gōs* (amb el vellíssim plural apofònic *gēs*: angl. *goose/geese*), isl. ant. *gās*; altrament tot això correspon amb el nom més general en indoeuropeu: ll. (*h*)*anser*, eslau comú *gosi*, rus *guś* etc., gr. *khén*, scr. *hamśáb*, irl. ant. *gēiss*. Allà on apareix la forma amb oclusiva és en bàltic i en alguns parlars germànics escadussers veïns del bàltic: i només aquí és on el mot significa 'cigonya' i ja no l'oca, lit. *gañdras*, pruss. ant. *gandarus* (gloss. d'Elbing, 716).

Em sembla inadmissible, doncs, de postular (com fa inclús Pokorny, *IEW*, 412.23) que aquests mots bàltics siguin manlevats d'un ètimon germànic absolutament hipotètic *gandro sense res de semblant en les llengües germàniques documentades. La seva raó és que una arrel indoeu. en *gha-* tenint *g* s'hauria hagut de palatalitzar en una llengua de satəm com és el bàltic (cf. lit. *žąs* 'oca'). I en això fa una espècie de rigodon, car d'una banda es veu obligat a admetre que aquest bàltic *gandarus* és germanisme perquè té *g*-conservada; i quant a l'eslau ja no gosa fer tant, puix que és evident que la *o* de l'eslau no pot ser manlevada del germànic per la seva normalíssima evolució fonètica en tota la resta dels sons i en la formació del tema, però a causa de la *g*-recorre a la desafortunada escapatòria que és sí eslau pur però tanmateix amb una *g*-influenciada pel germànic. Hi ha encara lit. *gėnše*, *gėžė* 'agró' amb la mateixa dificultat. En realitat és sabut que prou sovint l'indoeuropeu vacillava entre el timbre palatal i el no palatal de les velars dins una mateixa arrel: i aquest seria aquí el cas. Tant els mots eslaus com els bàltics foren aquí balto-eslaus purs sense res de germanisme.

Hi havia una altra raó. El prejudici teutònic del predomini germànic absolut en la baixa Europa septentrional. Però avui s'ha provat que en les selves de la que després fou Germània hi hagué lluita amb altres branques indoeuropees, i el predomini germànic hi fou progressiu però tardà, i incomplet. Sovint quan Plini i Tàcit ens parlen de *Germania*, no distingeixen i hi fiquen sorotaptes, venètics i balto-eslaus tots en un sac

amb els germànics. Recordem els casos de *BLOND*, dels lígigs etc. En la regió lacustre i palustre de Mazúria, Curlàndia i Pomerània, que és del que deuen parlar Plini etc., quan ens recorden el nom d'aquestes grans aus de pas, es tractava sens dubte de balto-eslaus, galinds, sorotaptes, lusacis, més que germànics. I no solament deuen venir d'ací el pruss. *gandarus* i lit. *gañdras* (possiblement manlleus del sorotàptic, que conservava com a velar la *g*-), sinó també l'a-al. ant. *ganazzo* 'oc', l'ags. *ganot* «fulix» (fotja), els altres germanismes marginals (i amb sentits figurats) que Pok. hi aplega, sinó en primer lloc el *GANTA* de Plini, d'on prové el nom cat. i gallo-romànic que hem analitzat.

Ganussa, ganut, V. gana

GANXO, d'origen mossàrab en català, i en part ho és també en castellà i en portuguès: la Península és l'únic país on és autòctona aquesta paraula, que des d'aquí es va propagar a l'àrab africà, al turc i a diverses llengües balcàniques, i per altra part a les llengües d'Itàlia i França, pertot en qualitat de terme nàutic o marítim; d'etimologia pre-romana, probablement indoeuropea, potser cèltica, on es troben des d'antic les bases **GANSKIO-* (irl. ant. *gēsa*) i **GANKIO-* (kymri *cainc* i els seus germans indoeuropeus), amb el sentit de 'branca' i altres espècies de ramatge; car el significat més antic del mot, tant en les terres catalanes com en les altres hispàniques, és d'una branca o pal ganxut. □ 1.ª doc.: 1299, *ganxo* en català; 1331, *gancho* en castellà; c. 1100, *gançullu* 'esbarzer, branca d'abrulls' en mossàrab català; 1505, *ganço* 'gaiato de pastor' en mossàrab granadí.

No pot ser degut a cap atzar dels despullaments, ni a afers circumstancials de la documentació filològica, el fet que sigui, de molt, el català, la llengua on aquest mot apareix més sovint a l'Edat Mitjana, més i tot que en castellà (i encara aquí es nota que les dues úniques dades del S. xiv, no vénen de Castella sinó d'Aragó). Començo donant-ne una ampla mostra.

«Tres cre(s)ols grans, e tres, poch, e uns *ganchos* per cercar si cau res al pou» en un vell doc. de Corbins, a. 1299 (*BABL* vi, 71): som aquí ben prop de la zona de substrat mossàrab, que arran d'Aragó pujava fins més al Nord de Fraga; i en plena zona mossàrab ens trobem a Tortosa, d'on són les tres dades següents, com també hi som en altres docs. primerencs que veurem: «Tot hom deja metre *ganxo* als seus cans, lo qual *ganxo* deje aver tres palms de cana de lonch, e que sie aytant gros com una asta de lança, e lo *ganxo*, que aje un palm ---», Tortosa a. 1344; «tota persona que pendrà fruyta de heretat de negú, pujant en paret o tirant ab *ganxo*, o altre artiffici, de la carretera ---», ibid. a. 1385, i en un altre del mateix lloc i any, on s'esmenta amb un garrot o *totxo* (*BABL* xii, 61, 50, 49). Es nota també en tot això que no es tracta dels ganxos de ferro, en què pensem més vulgarment avui, sinó de llargs pals o bastons o garrots ganxuts, sigui en la forma de la fusta mateixa o perquè s'hi po-